

BẢO TỒN VÀ PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG LÀNG NGHỀ TRUYỀN THỐNG TRÊN ĐỊA BÀN TỈNH THÁI NGUYÊN

TỔNG QUAN

Bảo tồn và phát triển bền vững làng nghề truyền thống là một trong những chủ trương, chính sách lớn của Đảng và Nhà nước. Trong thời gian, qua vấn đề này đã nhận được sự quan tâm của các tổ chức chính trị, xã hội cũng như của các cá nhân thông qua các chính sách, chương trình, dự án, các công trình nghiên cứu, cụ thể:

1. Quyết định 2636, phê duyệt Chương trình Bảo tồn và Phát triển làng nghề, gắn với quá trình xây dựng nông thôn mới, nội dung của quyết định là ưu tiên cho phát triển làng nghề gắn với du lịch, phát triển làng nghề mới, mỗi làng một nghề.

2. Đề tài nghiên cứu khoa học cấp Bộ: "Thực trạng và hướng phát triển ngành nghề tiểu thủ công nghiệp truyền thống trên địa bàn huyện Phú Lương tỉnh Thái nguyên giai đoạn 2005- 2010", Mã số B2005-18-02, chủ nhiệm đề tài ThS Nguyễn Thị Bình đã phân tích và làm rõ thực trạng về phát triển các ngành nghề tiểu thủ công nghiệp truyền thống trên địa bàn huyện Phú Lương. Từ những phân tích, đánh giá đề tài đã đưa ra những giải pháp cơ bản để phát triển ngành nghề TTCN truyền thống trên địa bàn huyện Phú Lương giai đoạn 2005- 2010.

3. Đề tài tài nghiên cứu khoa học cấp Bộ: "Nghiên cứu thực trạng và giải pháp phát triển làng nghề mây tre đan tại tỉnh Thái Nguyên", Mã số B2007- TN03-10, Chủ nhiệm đề tài ThS. Đỗ Hoàng Sơn đã phân tích thực trạng làng nghề mây tre đan tỉnh Thái Nguyên. Trên cơ sở phân tích, tác giả đã chỉ rõ những thuận lợi cũng như khó khăn của làng nghề mây tre đan tỉnh Thái Nguyên trong thời gian vừa qua. Từ những phân tích, đánh giá này, tác giả đã đưa ra một số giải pháp quan trọng nhằm mở rộng và phát triển làng nghề mây tre đan trên địa bàn tỉnh Thái nguyên trong giai đoạn tiếp theo.

4. Công trình nghiên cứu "Việc làm phi nông nghiệp ở nông thôn Việt Nam trong những năm đổi mới" của Cù Chí Lợi et al tại hội nghị khoa học hàng năm, lần thứ 33 của Liên hiệp hội khoa học kinh tế các nước ASIAN đã làm rõ các đặc điểm cơ bản và các nhân tố ảnh hưởng tới việc làm phi nông nghiệp trong nông thôn, cũng như phân tích mối quan hệ giữa lao động phi nông nghiệp và mức sống dân cư. Đưa ra một số đánh giá về môi trường phát triển hoạt động phi nông nghiệp trong nông thôn. Từ những nghiên cứu về vấn đề trên, nhóm tác giả đã đưa ra một số đề xuất và kiến nghị về chính sách nhằm phát triển việc làm phi nông nghiệp trong khu vực nông thôn, giải quyết việc làm, tăng thu nhập và cải thiện mức sống

5. Công trình nghiên cứu "Tiềm năng kinh tế của các làng nghề thủ công vùng ven đô Hà Nội" của hai tác giả Lê Bá Ngọc và Alain Chevalier tại Diễn Đàn kinh tế và tài chính- Phiên họp 9: Phát triển bền vững vùng ven các đô thị tại Việt Nam đã phân tích những thuận lợi cũng như khó khăn chủ yếu mà người sản xuất đồ thủ công mỹ nghệ tại các làng nghề thủ công vùng ven đô gặp phải. Từ thực trạng vấn đề nghiên cứu, nhóm tác giả đã đưa ra một số định hướng phát triển làng nghề nói chung tại Việt Nam ...

Từ một số chủ trương, chính sách và đặc biệt là công trình nghiên cứu về làng nghề truyền thống của một số địa phương và của Việt Nam trong thời gian vừa qua đã cho thấy vấn đề bảo tồn và phát triển làng nghề truyền thống đã nhận được sự quan tâm nhất định của Nhà nước, nhà khoa học và người dân. Việc áp dụng các kết quả nghiên cứu vào thực tiễn đã phần nào cải thiện được hoạt động sản xuất của loại hình này, qua đó các làng nghề truyền thống Việt Nam ngày càng được hoàn thiện và phát triển. Tuy nhiên, xét một cách tổng thể đã cho thấy, hiện nay một số

làng nghề truyền thống của Việt nam nói chung và đặc biệt là của tỉnh Thái Nguyên đang dần bị mai một và thậm chí là một số nghề truyền thống có nguy cơ biến mất. Trong bối cảnh mức sống của người dân còn thấp, tốc độ di cư lao động từ nông thôn ra thành thị nhanh, và đặc biệt là quá trình hội nhập quốc tế đang diễn ra sâu và rộng thì việc bảo tồn và phát triển các làng nghề truyền thống nhằm giải quyết việc làm cho lao động, cải thiện và nâng cao mức sống của nhân dân, đồng thời giữ gìn, phát huy bản sắc văn hoá dân tộc trong tiến trình hội nhập là việc làm hết sức có ý nghĩa.

MỤC TIÊU

Mục tiêu chung: Đưa ra một số giải pháp chủ yếu nhằm bảo tồn và phát triển bền vững làng nghề truyền thống tỉnh Thái Nguyên

Mục tiêu cụ thể:

Hệ thống hoá cơ sở lý luận và thực tiễn phát triển, phát triển bền vững, làng nghề và làng nghề truyền thống.

Đánh giá thực trạng làng nghề truyền thống tỉnh Thái Nguyên; Xác định vai trò của làng nghề truyền thống trong hoạt động kinh tế chung và hoạt động kinh tế hộ nông dân (hoặc của nhóm nghề) nói riêng tại Thái nguyên; Chỉ ra những nhân tố ảnh hưởng (tác động) đến sự tồn tại và phát triển của làng nghề truyền thống tỉnh Thái Nguyên.

Đề xuất giải pháp nhằm bảo tồn và phát triển bền vững các làng nghề truyền thống tỉnh Thái Nguyên thời kỳ 2015- 2020 và tầm nhìn 2030.

NỘI DUNG

MỞ ĐẦU. 1

1. Tổng quan tình hình nghiên cứu thuộc lĩnh vực đề tài ở trong và ngoài nước 1

2. Tính cấp thiết của đề tài 3

3. Mục tiêu nghiên cứu đề tài 4

4. Cách tiếp cận và phương pháp nghiên cứu. 5

5. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu và nội dung nghiên cứu. 8

6. Kết cấu của đề tài 9

Chương 1: MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN VỀ BẢO TỒN VÀ PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG LÀNG NGHỀ TRUYỀN THỐNG.. 10

1.1. Một số vấn đề lý luận. 10

1.1.1. Quan niệm về làng trong hành chính Việt Nam.. 10

1.1.2. Nghề và làng nghề truyền thống. 12

1.2. Cơ sở thực tiễn. 17

1.2.1. Khái quát về làng nghề truyền thống Việt Nam.. 17

1.2.1.1. Lịch sử phát triển. 17

1.2.1.2. Sự phân bố các làng nghề. 18

1.2.1.3. Phân loại và đặc trưng sản xuất của các làng nghề truyền thống Việt Nam 18

Chương 2: THỰC TRẠNG HOẠT ĐỘNG BẢO TỒN VÀ PHÁT TRIỂN LÀNG NGHỀ TRUYỀN THỐNG TỈNH THÁI NGUYÊN. 22

2.1. Đặc điểm tự nhiên, kinh tế - xã hội tỉnh thái nguyên. 22

2.1.1. Đặc điểm điều kiện tự nhiên. 22

2.1.1.1. Vị trí địa lý. 22

2.1.1.2. Điều kiện địa hình. 22

2.1.1.3. Tài nguyên đất 23

2.1.1.4. Tình hình dân số và lao động.	25
2.1.2. Tình hình phát triển kinh tế- xã hội tỉnh Thái Nguyên.	26
2.1.2.1. Tình hình kinh tế.	26
2.1.2.2. Điều kiện xã hội	28
2.2 Thực trạng hoạt động bảo tồn và phát triển làng nghề truyền thống tỉnh Thái Nguyên.	30
2.2.1. Vai trò của làng nghề trong sự phát triển kinh tế xã hội tỉnh Thái Nguyên.	33
2.2.1.1. Chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông thôn theo chiều hướng tích cực.	33
2.2.1.2. Góp phần xây dựng nông thôn. mới	34
2.2.1.3. Góp phần giải quyết công ăn việc làm, tăng thu nhập cho người lao động trong các Làng nghề và các vùng lân cận.	35
2.2.1.4. Góp phần phát triển du lịch.	36
2.2.1.5. Phát huy nội lực địa phương, phát triển kinh tế đồng thời bảo tồn các giá trị văn hoá dân tộc.	37
2.2.2. Hoạt động bảo tồn và phát triển sản xuất kinh doanh làng nghề truyền thống tỉnh Thái Nguyên.	38
2.2.3. Hoạt động bảo tồn làng nghề truyền thống.	38
2.2.4. Phát triển sản xuất kinh doanh làng nghề truyền thống tỉnh Thái Nguyên.	40
2.2.4.1. Sự phân bố và Số lượng hộ làng nghề.	40
2.2.4.2. Cách thức sử dụng nguồn lực và hiệu quả kinh tế làng nghề truyền thống tỉnh Thái Nguyên.	41
2.2.4.3. Sản phẩm và kênh phân phối sản phẩm làng nghề.	51
2.2.4.4. Môi trường trong các làng nghề truyền thống.	52
2.3. Những nhân tố ảnh hưởng đến bảo tồn và phát triển bền vững làng nghề truyền thống tỉnh Thái Nguyên.	53
2.3.1. Ảnh hưởng của điều kiện tự nhiên.	53
2.3.2. Ảnh hưởng của khả năng tiếp cận và sử dụng vốn.	54
2.3.3. Ảnh hưởng của kết cấu hạ tầng nông thôn.	55
2.3.4. Ảnh hưởng của thu nhập bình quân và đói nghèo.	56
2.4. Phương pháp phân tích SWOT - Bảo tồn và phát triển bền vững làng nghề truyền thống tỉnh Thái Nguyên.	56
2.4.1. Dự báo xu thế phát triển làng nghề.	59
2.5. Đánh giá chung về bảo tồn và phát triển bền vững làng nghề truyền thống tỉnh Thái Nguyên.	60
2.5.1. Kết quả đạt được.	60
2.5.2. Tồn tại, hạn chế và nguyên nhân.	61
Chương 3: MỘT SỐ GIẢI PHÁP NHẪM BẢO TỒN VÀ PHÁT TRIỂN LÀNG NGHỀ TRUYỀN THỐNG TỈNH THÁI NGUYÊN.	66
3.1. Một số quan điểm, phương hướng và nhiệm vụ cơ bản trong bảo tồn và phát triển bền vững làng nghề truyền thống tỉnh Thái Nguyên.	66
3.1.1. Quan điểm phát triển làng nghề.	66
3.1.2. Định hướng phát triển các làng nghề.	66
3.2. Một số giải pháp cơ bản nhằm bảo tồn và phát triển bền vững làng nghề truyền thống tỉnh Thái Nguyên.	67
3.2.1. Nhóm giải pháp về kinh tế - kỹ thuật	67

- 3.2.1.1. Nghiên cứu và mở rộng thị trường tiêu thụ. 67
- 3.2.1.2. Ổn định nguồn nguyên liệu. 70
- 3.2.1.3. Đa dạng hóa sản phẩm.. 71
- 3.2.1.4. Về mặt bằng sản xuất 72
- 3.2.1.5. Đào tạo nguồn nhân lực. 72
- 3.2.1.6. Tiếp cận vốn. 73
- 3.2.1.7. Ứng dụng công nghệ vào sản xuất 74
- 3.2.1.8. Bảo vệ môi trường. 75
- 3.2.1.9. Xây dựng quy hoạch phát triển làng nghề. 75
- 3.2.1.10. Nâng cấp hoàn chỉnh kết cấu hạ tầng nông thôn. 76
- 3.2.2. Nhóm giải pháp hỗ trợ. 76
- 3.2.2.1. Nâng cao nhận thức về vai trò, vị trí của nghề và làng nghề. 76
- 3.2.2.2. Phát triển nghề và làng nghề gắn với du lịch. 77
- 3.2.2.3. Tăng cường liên kết kinh tế giữa cơ sở sản xuất nghề, làng nghề với các chủ thể khác. 78
- 3.2.2.4. Phát huy vai trò của hiệp hội làng nghề. 78

KẾT LUẬN 80

PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

4.2. Phương pháp nghiên cứu

4.2.1. Thu thập thông tin, số liệu

Thu thập thông tin, số liệu thứ cấp (thông tin, số liệu đã công bố)

4.2.1.1. Chọn điểm nghiên cứu

Để đánh giá hoạt động bảo tồn và phát triển bền vững làng nghề truyền thống tỉnh Thái Nguyên, chúng tôi chọn nghiên cứu 03 làng nghề:

- Làng nghề Bánh chưng Bờ Đậu - huyện Đại Từ, đại diện cho khu vực miền núi của Tỉnh.
- Làng nghề sản xuất chế biến chè xã Tân Cương - TP Thái Nguyên, đại diện cho khu vực trung tâm.
- Làng nghề sản xuất đồ gỗ mỹ nghệ xã Xuân Phương - huyện Phú Bình, đại diện cho khu vực đất thấp của Tỉnh.

4.2.1.2. Phương pháp thu thập số liệu thứ cấp

Thông tin thứ cấp được thu thập từ các nguồn tài liệu như: sách, báo, tạp chí chuyên ngành, các báo cáo tổng kết và kỷ yếu hội thảo của các ban ngành, các tổ chức kinh tế và các cơ quan nghiên cứu, các công trình khoa học có liên quan. Qua đó, phân tích, đánh giá hoạt động sản xuất và bảo tồn các làng nghề truyền thống tỉnh Thái Nguyên.

4.2.2 Phương pháp phân tích cho từng nội dung

Sử dụng phương pháp duy vật biện chứng và duy vật lịch sử, đặc biệt là phương pháp logic lịch sử nhằm hệ thống hóa các quan điểm, lý luận về bảo tồn và phát triển bền vững làng nghề và làng nghề truyền thống. Xác định các nhân tố ảnh hưởng tới sự phát triển các làng nghề; Cách thức sử dụng các nguồn lực làng nghề; Những quan điểm, chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước trong định hướng bảo tồn và phát triển kinh tế làng nghề.

Để nghiên cứu 3 làng nghề truyền thống tỉnh Thái Nguyên, đề tài sẽ sử dụng cách tiếp cận vùng miền. Thông qua cách tiếp cận này, chọn ra những cộng đồng xã hội có những nét tương đồng về truyền thống, phong tục tập quán cũng như các hoạt động sản xuất kinh doanh để làm đối tượng khảo cứu theo mục đích đã định. Trong 3 làng nghề được chọn, có một số cộng đồng được chia ra nghiên cứu nhằm phát hiện về các quy luật và tính quy luật về sự vận động và phát triển của vùng

miền đó. Sử dụng cách tiếp cận này sẽ đảm bảo độ tin cậy và mang tính đại diện cho vùng/linh vực.

Để nghiên cứu sự hình thành và phát triển của các làng nghề truyền thống tỉnh Thái Nguyên, đề tài sẽ sử dụng số liệu thứ cấp (văn bản quy định làng nghề truyền thống, bài báo...). Phương pháp logic lịch sử sẽ được sử dụng để nghiên cứu nội dung này.

Phân tích SWOT để tìm ra điểm mạnh, điểm yếu, cơ hội cũng như những thách thức trong tiến trình phát triển của các làng nghề truyền thống tỉnh Thái Nguyên. Kết quả của phương pháp phân tích này sẽ cơ sở quan trọng trong việc đưa ra các giải pháp của vấn đề nghiên cứu.

Ma trận SWOT

Ma trận SWOT

Cơ hội (O)

Nguy cơ (T)

Điểm mạnh (S)

Phối hợp S/O

Tận dụng điểm mạnh để nắm bắt cơ hội

Phối hợp S/T

Tận dụng điểm mạnh để hạn chế nguy cơ

Điểm yếu (W)

Phối hợp W/O

Giảm điểm yếu để nắm bắt cơ hội

Phối hợp W/T

Tối thiểu điểm yếu để ngăn chặn nguy cơ

4.2.3. Phương pháp xử lý và tổng hợp số liệu

Phương pháp xử lý và tổng hợp số liệu là hình thức xử lý đơn giản các số liệu ban đầu thu thập được sau điều tra, phỏng vấn các làng nghề. Tiến hành phân loại và tổng hợp các số liệu đó theo các chỉ tiêu đã đề ra, giúp cho ta có được những nhận xét, đánh giá cơ bản về tình hình sản xuất của làng nghề. Kết quả của việc xử lý và tổng hợp số liệu ta được các bảng thống kê và đồ thị thống kê.

4.3. Hệ thống chỉ tiêu nghiên cứu

4.3.1. Chỉ tiêu đánh giá hiệu quả kinh tế

* Các chỉ tiêu đánh giá kết quả sản xuất

GO - Tổng giá trị sản xuất (Gross Output)

IC - Chi phí trung gian

* Các chỉ tiêu đánh giá hiệu quả sản xuất

Dựa vào các chỉ tiêu kết quả và chỉ tiêu chi phí, ta sẽ tính được một số chỉ tiêu hiệu quả. Với các chỉ tiêu kết quả là giá trị sản xuất (GO), giá trị gia tăng (VA), v.v. . và các chỉ tiêu chi phí là giá trị tài sản cố định bình quân (G), tổng chi phí sản xuất (TC), số lượng lao động bình quân (L). Ta có các chỉ tiêu thống kê kết quả và hiệu quả kinh tế dưới dạng thuận được tính toán trong bảng sau:

Hiệu quả kinh tế của các làng nghề truyền thống

KQ Chi phí

GO

VA

L

$W = GO/L$

$$W = VA/L$$

G

$$H = GO/G$$

$$H = VA/ G$$

TC

$$\begin{aligned} &\text{NSSD chi phí} \\ &= GO/TC \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} &\text{NSSD chi phí} \\ &= VA/ TC \end{aligned}$$

4.3.2 Các chỉ tiêu phản ánh hiệu quả xã hội - môi trường của làng nghề

- Số lượng lao động có việc làm trong các làng nghề
- Khoản đóng góp cho công tác xã hội hoá
- Các tác động đến môi trường sinh thái.

HIỆU QUẢ KTXH

ĐƠN VỊ SỬ DỤNG